

МОТИВАЦІЯ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РОЗВІДУВАЛЬНОГО ОРГАНУ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання мотивації, як психолого-педагогічної умови ефективності іншомовної підготовки майбутніх фахівців розвідувальних структур Міністерства оборони України.

В статье рассматриваются вопросы мотивации, как психолого-педагогического условия эффективности иноязычной подготовки будущих специалистов разведывательных структур Министерства обороны Украины.

The questions of motivation, as psycho-pedagogical conditions for effective foreign language training of future specialists intelligence agencies of the Ministry of Defence of Ukraine.

Постановка проблеми. Відомо, що служба розвідника вимагає від нього, крім володіння знаннями, навичками та вміннями, які необхідні кожному фахівцю розвідки, також володіння мовою спілкування як евентуального противника, так і потенційного союзника. Важливість іншомовної підготовки особового складу розвідувальних структур Міністерства оборони України нині визначається суттєвими позитивними змінами, що відбуваються у соціокультурному просторі в цілому, а також військовому середовищі, системі військової освіти та розвідувальних органів зокрема. Зростання вимог до володіння іноземними мовами оперативними співробітниками Головного управління розвідки Міністерства оборони України пов'язані, перш за все, з реалізацією курсу держави на європейську інтеграцію, активною участю України в міжнародній миротворчій діяльності, а також із специфікою розвідувальної діяльності. В умовах значної активації міжнародної військової співпраці, в тому числі під час миротворчих операцій ООН, де необхідне чітке узгодження спільних дій, гостро постає проблема подальшого підвищення ефективності функціонування системи іншомовної підготовки військовослужбовців, про що зазначено у Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України, затвердженої наказом Міністра оборони України від 1 червня 2009 року № 267 [11].

Метою статті є висвітлення проблеми мотивації, як психолого-педагогічної умови ефективності іншомовної підготовки майбутніх фахівців розвідувальних структур Міністерства оборони України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мотивації особистості до оволодіння професійними навичками та вміннями в науково-педагогічній літературі піднімалися неодноразово. Зокрема в працях Л. Безтелесної [1], О. Богуцького [2], Г. Волковицького [6], А. Маслоу [9], С. Занюка [7], С. Максименка та інших вітчизняних і зарубіжних науковців. Окремі аспекти мотивації як педагогічної умови ефективного оволодіння іноземною мовою на прикладі навчання курсантів-прикордонників розглядає Т.В. Ваколюк [5]. В той же час, аналіз вищезгаданих досліджень і публікацій демонструє, що в цілому, проблема мотивації фахівців військової розвідки до вивчення іноземної мови залишається недостатньо висвітленою.

Виклад основного матеріалу. Під терміном “іншомовна підготовка” фахівців розвідувального органу Міністерства оборони України розуміється комплекс узгоджених між собою, планомірних і послідовних заходів навчального та тренувального характеру, спрямованих на опанування ними професійно-орієнтовним іншомовним спілкуванням в обсязі, необхідному для виконання посадових обов'язків, служби та розвідувальної діяльності за кордоном.

Не є таємницею існування низки чинників, які безпосередньо впливають на якість оволодіння людиною іноземною мовою. Особливе місце серед них займає такий психолого-педагогічний феномен, як мотивація набуття майбутнього фаху. У структурі військово-професійної підготовки майбутніх фахівців воєнної розвідки мотивація виступає безпосередньою умовою набуття ними їх професійної іншомовної комунікативної компетентності та

успішного опанування професійно-орієнтовним іншомовним спілкуванням.

Під мотивацією фахівці розуміють систему спонукань, які зумовлюють активність особи та визначають її спрямованість. Цей термін використовують тоді, коли вивчають причини та механізми свідомої, цілеспрямованої поведінки особистості [7, с. 73]. Для фахівців розвідувальних органів України одним з основних мотивів успішного оволодіння іноземною мовою є усвідомлення прямого взаємозв'язку кар'єрного зростання та майстерності іншомовного спілкування. Відповідно рівень володіння іноземною мовою має розглядатися кадровими органами як один із головних чинників просування по службі офіцера-розвідника.

Мотивація до вивчення іноземних мов залежить від знання слухачами того, як вчитися, для чого вчитися та наявності зворотного зв'язку в ході набуття військово-професійної освіти. Невизначеність у цих проблемних питаннях породжує в них негативні емоції та невпевненість, а різка, негативна реакція на помилки призводить до закріплення цих негативних станів. І, навпаки, чітке формування мети, вміння підкріпляти позитивний стан будь-якими, навіть досить малими успіхами підсилює успішність і активність слухачів у навчальній діяльності.

Мотивація пов'язана з цілями діяльності особи. Якщо запитати себе, на що у вас завжди знайдеться час і чим ви будете займатись першочергово, можна досить швидко помітити, що в цей перелік попадуть або ті справи, які приносять задоволення (до яких особа має внутрішню мотивацію і задля їхньої реалізації майже нічого особливого не потрібно робити), або мають особливу важливість для кар'єри особи як фахівця.

Як відомо, підґрунтям мотивації слухача є ієрархія його особистісних і фахових цінностей і переконань. Якщо ми віримо, що можемо досягти більшого за допомогою чогось, то ця річ стає для нас дуже актуальною. І, навпаки, якщо ми не маємо віри у свої сили, то це є одним із могутніх джерел антимотивації.

Переконання, які заважають здійсненню мети, стають свого роду воротами, через які не проникає те, що не співпадає з їхньою логікою та правилами. Саме тому найважливіше завдання в ході засвоєння

іноземної мови – це перебороти найсильніші внутрішні перешкоди до навчання, допомогти створити віру в себе й та свої можливості. Переконавання кристалізуються навколо системи цінностей слухача, будуючи систему особистісних уявлень про себе та навколишній світ. Саме цінності найбільшим чином розрізняють слухачів між собою. Завдяки їм особа отримує ту чи іншу самореалізацію.

Фахівці вважають, що мотивація буває двох видів – зовнішня та внутрішня [10]. Зовнішня мотивація виступає як поєднання практики переконання й примусу, моральних і матеріальних заохочень і стягнень.

При всій важливості зовнішньої мотивації домінуючим видом виступає внутрішня мотивація – “внутрішня енергія” (мікростратегія) слухача, яка дозволяє йому розпочати активні дії в процесі вивчення іноземної мови.

В якості мотивації виступають потреби, що притаманні конкретній особі [9, с. 162]. Для особи, зокрема цивільної, це може бути бажання працювати за кордоном, бачити світ, заробляти більше грошей, бути корисним державі та прагнення бути освіченою тощо, а для військової, крім того, – бажання стати професіоналом, висококваліфікованим фахівцем своєї справи. Чим сильніша мотивація, тим успішніше слухач вивчатиме мову і тим більш задоволення він отримує від власних успіхів.

Нерідко мотивацією може стати й сам процес спілкування слухачів з викладачем – носієм мови, оскільки це є сильним стимулом. Досить часто складається така ситуація, при якій слухач має велике бажання знати іноземну мову, докладає до цього масу зусиль, однак значних результатів не досягає лише тому, що постійно пересилує себе та не отримує задоволення від процесу навчання. У цьому випадку потрібно шукати так звану додаткову мотивацію, яка дозволить досягнути поставленої мети [8]. Наприклад, у позаслужбовий час можна читати вірші на мові, яка вивчається, читати улюблених авторів у оригіналі. Коли мова пройде через душу, вчити її стане набагато легше.

Природно, що керівники та науково-педагогічний склад ВВНЗ, які займаються цим напрямом підготовки майбутніх

військових розвідників, мають ефективно використовувати психолого-педагогічний арсенал мотивації, проявляти педагогічну майстерність, творчо використовувати та збагачувати увесь арсенал педагогічного впливу, враховувати при цьому інноваційні педагогічні технології та методики, застосовувати нові форми роботи в межах традиційної системи. Разом з тим слід усвідомити, що в сучасному суспільстві, жоден найталановитіший викладач не встигає за розвитком науково-технічного прогресу. Тому головним є опанування слухачами умінь, їх здатність до саморозвитку як фахівців, що значною мірою вирішується шляхом впровадження інноваційних технологій, організації процесу навчання, пошуками відповіді на питання: «як навчати, як створити сприятливі умови засвоєння нового матеріалу?»

Будь-яка педагогічна технологія буде «мертвою», якщо реальні особи, котрі її втілюють, не розглядатимуть дану проблему як цілісну систему в єдності компонентів і взаємозв'язків. Описати технологію – це одне, а реалізувати її на занятті – це зовсім інше. Адже відіграє велику роль сама постать і інтелект конкретного викладача. Тому актуальним питанням реформування вищої освіти є підготовка викладачів, які мають усвідомити, що слід переходити «від передання знань» до «навчання жити». Розв'язання даного завдання безпосередньо пов'язане з навчально-виховним процесом.

Сучасні методики проведення занять вимагають від викладача оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності слухачів [3].

У психолого-педагогічній літературі достатньо уваги приділено дослідженню і розробці новітніх технологій навчання (В.П. Безпалько, М.В. Кларін, І.П. Підласий, С.О. Сисоєва, П.В. Стефаненко, В.В. Ягупов, Ф. Янушкевич та ін.). Але наявність достатньо розроблених і адаптованих дидактичних технологій, ще не є гарантією їх успішного впровадження у навчально-виховний процес ВВНЗ. Як свідчить практичний досвід, майже 60% науково-педагогічних працівників ВВНЗ використовують, як правило, систему традиційних методів, форм і способів навчання [3, с. 162].

Виховний і розвивальний характер навчально-пізнавальної діяльності слухачів в ході заняття поглиблюється за умови постійного їх включення у ситуації, де вони мають:

1) доводити власну думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватись набутими знаннями, навичками, вміннями та здатностями;

2) ставити запитання викладачу, товаришам, з'ясовувати незрозуміле, поглиблювати процес пізнання;

3) давати поради, ділитися своїми знаннями з іншими;

4) допомагати товаришам, коли вони відчують утруднення, пояснювати незрозуміле;

5) урізноманітнювати діяльність, включати в пізнання елементи праці, гри та спілкування.

Значна кількість основних методичних інновацій пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Інтерактивний – означає можливість взаємодіяти. Отже, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і слухача. Його суть полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі слухачі беруть участь в процесі пізнання, вони мають розуміти, рефлексувати та саморефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Інтерактивне навчання – це сучасний метод навчання, який має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен слухач відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Інтерактив виключає домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою.

У такому навчанні важливими є здатності відстоювати свою думку чи аргументувати свою позицію під час дискусії. Отже, оцінювання повинно базуватися саме на цих важливих здатностях, а не лише на оцінюванні здатності слухача запам'ятовувати та відтворювати фрагменти навчальної інформації.

Оцінювання навчальних досягнень слухачів за умови застосування інтерактивних технологій відбуватиметься у формі схвалювання будь-яких, навіть

Питання педагогіки

щонайменших їх успіхів і зусиль. Коригування неточних, неправильних відповідей і дій можливе лише у формі пропозицій діяти інакше: «Можлива інша відповідь...», «Існує інша точка зору...», «Як інакше можна сказати...», «Спробуй ще раз...». Крім цього в оцінці необхідно враховувати участь слухача у навчальній діяльності – активність на занятті, спосіб спілкування з колегами, готовність до співпраці і прийняття відповідальності, дотримання правил обміну думками та інших норм поведінки на заняттях [4].

Звичайно, що в арсеналі мотивації значне місце займають дисциплінарні та психолого-педагогічні аспекти впливу, передбачені Статутами Збройних Сил України. Зокрема, це – моральне та матеріальне заохочення кращих слухачів за успіхи в оволодінні іноземною мовою, та такі, що увійшли в практику діяльності посадових осіб. Безумовно, значний

мотиваційний потенціал має схвальна оцінка командиром (начальником) успіхів майбутніх розвідників в оволодінні іншомовним спілкуванням, наприклад, під час підведення підсумків [6].

Висновки. Отже, мотивація виступає важливою психолого-педагогічною умовою успішного опанування майбутніми фахівцями розвідувального органу Міністерства оборони України професійно-орієнтовним іншомовним спілкуванням. Вдосконалення діяльності відповідних командирів (начальників), науково-педагогічних працівників ВВНЗ у контексті ефективного використання цієї умови можна вважати одним із важливих завдань організації іншомовної підготовки фахівців розвідувальних структур, яке потребує подальшого ретельного вивчення та виваженого впровадження у практику навчально-виховного процесу.

Література

1. Безтелесна Л. Удосконалення механізму мотивації продуктивності найманих працівників / Л. Безтелесна. Мотивація праці. – 2005. – № 2. – С. 49.
2. Бугуцький О.А. Фактори розвитку мотивації праці / О.А. Бугуцький. Економіка АПК. – № 7. – 1997 – С. 83.
3. Васишин В.М. Шляхи підвищення якості підготовки фахівців в системі ВВНЗ Збройних Сил України / В.М. Васишин. Філософсько-методологічні та соціально-психологічні проблеми реалізації людського фактору в умовах переходу Збройних Сил України до професійної армії. – Матеріали Всеармійської науково-практичної конференції 29.05.2008 р., Ч. 2. – К.: НАОУ, 2008. – С. 161-164
4. Вилюнас В.К. Психология развития мотивации / В.К. Вилюнас. – СПб.: Речь, 2006. – 458 с.
5. Ваколюк Т.В. Педагогічні умови навчання іноземної мови курсантів-прикордонників (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 18 с.
6. Волковицький Г.А. Мотивация военно-профессионального самосовершенствования / Г.А. Волковицький. – М., 1994. – 73 с.
7. Занюк С.С. Психология мотивации / С.С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
8. Ильин В.П. Мотивация и мотивы / В.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 508 с.
9. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2006. – 352 с.
10. Мильман В.Э. Внутренняя и внешняя мотивация учебной деятельности / В.Э. Мильман. Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 64.
11. Наказ Міністра оборони України від 1 червня 2009 року № 267 «Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України»